

Cristian Ioan
DUMITRU

*O fenomenologie
a păcatului la Dostoievski*

Cristian Ioan
DUMITRU

*O fenomenologie
a păcatului la Dostoievski*

Imagini și simboluri în
Crimă și pedeapsă și Frații Karamazov

* * *

Cuvânt înainte
Conf. univ. dr. Adrian Lemeni

*Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte IRINEU,
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

Ediție
REÎNTREGIREA
Alba Iulia, 2020

Tehnoredactare și copertă: **Andrei Motora**
Corectură: **Pr. Nicolae Aloman, Andrei Motora**

Coperta 1:
Portretul lui Feodor M. Dostoievski
realizat de pictorul rus Vasili G. Perov (1833-1882),
în anul 1872.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUMITRU, CRISTIAN IOAN

**O fenomenologie a păcatului la Dostoievski :
imagini și simboluri în *Crimă și pedeapsă* și *Frații
Karamazov* / Cristian Ioan Dumitru ; cuv. înainte:
conf. univ. dr. Adrian Lemeni ; tipărită cu binecuvân-
tarea Înaltpreasfințitului Părinte Irineu, Arhiepiscop
al Alba Iuliei. - Alba Iulia : Reîntregirea, 2020**

Conține bibliografie
ISBN 978-606-509-441-3

I. Lemeni, Adrian (pref.)

82.09

EDITURA REÎNTREGIREA
Str. Mihai Viteazul, nr. 16
510010, Alba Iulia (RO)
Tel: 0258 811 690
editurareintregirea@gmail.com
www.editurareintregirea.ro

*Părintelui profesor Neagu Iliescu,
fără de care întâlnirea mea cu Dostoievski
ar fi fost mult mai târzie și căruia
nu îi pot mulțumi îndeajuns pentru tot.*

„Smerește-te, omule mândru!”
(Epitaful lui F.M. Dostoievski)

CUVÂNT ÎNAINTE

Lucrarea de față a fost elaborată de autor sub coordonarea mea și susținută în cadrul examenului de licență la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București. Textul este divizat în două părți, consonante și omogene, chiar dacă un ochi atent poate depista diferențele de abordare între ele. Prima parte surprinde anumite aspecte definitorii pentru profilul de *gânditor creștin* al lui Dostoievski: raportarea la Sfânta Scriptură și predilecția pentru textele ioaneice, recursul la Părinții Bisericii, ponderea *fantasticului* în universul artistic, funcția kathartică și creatoare a suferinței. Pentru schițarea cadrului antropologic al cercetării, autorul a recurs analizarea gestului metaniei în mai multe secvențe extrase din romanele suport, speculând valențele duhovnicești mai puțin evident sugerate de scriitor.

„Răul” este un capitol cheie în structura cărții, precum și un element indispensabil unei înțelegeri robuste a intențiilor și a gândirii lui Dostoievski. Cum se conciliază „neantul” și „nimicul” în încercarea de a creiona identitatea metafizică a răului? Cum e cu putință ca răul, o caricatură ontologică, sterp din punct de ve-

dere creator, să se reverse atât de năvalnic și să fie atât de prezent în creație? Cum poate rezista omul *fascinației* răului, imprevizibilității, puterii lui de atracție și de corupere? Iată câteva dileme pe care autorul încearcă să le expună.

Partea a doua a lucrării vizează examenul păcatului ca *fenomen*, pornind în special de la textul romanului *Crimă și pedeapsă*. Autorul caută să demonstreze că mobilul principal al fărâdelegii lui Raskolnikov este de natură spirituală, evidențiind organicitatea legăturii dintre personaje și subtextul anumitor secvențe. Atracția spre ideologie și dorința de emancipare socială ale eroului nu pot fi detașate de ispitire ca act de capitulare a sufletului în fața răului. În această porțiune a lucrării, se arată că nefăcuta lui nu reprezintă numai actualizarea faptică a unei ideologii, ci un păcat, căruia Dostoievski îi vedește gradualitatea.

Omul robit de păcat este o făptură care trăiește sub semnul partiției. Raskolnikov nu este singurul încercat de dedublarea spirituală; păcatul este o epidemie și contagiază, într-o oarecare măsură, pe aproape toți participanții la acțiune. Deznodământul romanului – drumul spre înviere – confirmă principiul „reacțiunii” duhovnicești în care Dostoievski credea: neputinței omului de a rezista păcatului îi corespunde necuprinsa putință a lui Hristos de a ne chema la pocăință.

Dostoievski este contemporan nouă; lectura cărților lui cimentează această intuiție. Profetis-

mul dostoievskian a prevăzut cu o putere înspăimântătoare derapajele ideologice ale ultimelor două veacuri. Umbrele Petersburgului rătăcesc acum prin întreaga lume, iar apusul soarelui nu aduce după sine dispariția lor.

Eșecul comunismului secolului al XX-lea l-a extras pe om din paradigma „activistului”. În fața nereușitei de a ridica aici „cetate stătătoare”, el se simte nevoit să caute *altceva*, să redescopere calea spre transcendență. Relaționarea cu Evanghelia vădește stângăcia omului familiarizat cu predictibilitatea ideologică. Omul de astăzi este „certat” cu Hristos, „supărat” pe Providență din cauza reflexului de a asimila Împărăția categoriilor zidirii căzute. Dostoievski ne atrage atenția că nu este al omului a coborî, a „chenotiza” Împărăția lui Dumnezeu, a o face accesibilă rațiunii, a o cugeta după propriul îndreptar; el trebuie să reziste șoaptelor Marelui Inchizitor și să se supună canonului Revelației, să-L caute și să trăiască comuniunea cu Hristos în Biserică.

Apreciez în mod deosebit acuratețea analizei textelor lui Dostoievski, rafinamentul și nuanțările subtile ale implicațiilor gândirii profunde ale scriitorului rus. Autorul lucrării dovedește capacitatea articulării unui discurs cu forță sugestivă, talentul unei exprimări care depășește formalismul șabloanelor, inerția tiparelor, reliefându-se o reală capacitate de a transmite un mesaj viu și consistent. Îmi ex-

prim convingerea că lucrarea poate fi de folos societății actuale, întrucât reprezintă o abordare personalizată și o valorificare a geniului vizionar al lui Dostoievski.

Îl felicit pe autor pentru lucrarea realizată, încurajându-l în continuarea și aprofundarea cercetării teologice.

Conf. univ. dr. Adrian Lemeni

*Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Justinian Patriarhul” din București*

INTRODUCERE

Fără îndoială, Dostoievski reprezintă, folosind expresia lui Zweig, „un ceas astral” în existența oricărui cititor. El se adresează tuturor: celui flămânzind după sens și celui îmbuibat cu platitudini, credinciosului și scepticului, celui cu inima doldora de har și celui stingher deopotrivă. Dostoievski are uriașa calitate de „a nu trece neobservat”, căci are ceva pentru fiecare. „Nu se poate trăi conform lui Dostoievski, spunea Evdokimov undeva, dar lectura romanelor sale iluminează viața. Dostoievski aruncă în lume această sare de care vorbește Evanghelia și fără de care totul este fad. El suscită și provoacă Frumusețea fără de care nu ar fi nimic și nu ai avea nimic de făcut pe acest pământ. Credința lui introduce pe Dumnezeu în suflet ca pe un rug aprins care își înfige rădăcinile în sufletul omului. Toată viața lui, el a căutat cu pasiune să-l descifreze pe om și la sfârșit el a știut să citească în om numele lui Hristos”¹.

Întâlnirea cu autorul *Însemnărilor din subterană* reprezintă beatitudinea descoperirii că lăuntrul omului, odată cercetat de focul Duhului, devine un rug aprins care nu se mistuie. Totuși,

---

¹ Paul EVDOKIMOV, *Hristos în gândirea rusă*, traducere de pr. Ion Buga, Editura Symbol, București, 2001, p. 119.

Evdokimov se pripea într-o privință: se poate trăi după litera lui Dostoievski, tocmai pentru că el nu *se propune* pe sine, ci întreaga-i operă este, în definitiv, o invitație la cuvântul Evangheliei. Dostoievski doar șoptește cititorului chemarea lui Filip: „Vino și vezi” (Ioan 1, 46).

Ideea unei cercetări mai amănunțite a lui Dostoievski mă locuia încă din perioada studiilor seminariale, pe vremea când, la începutul orelor de elină sau de Noul Testament, romanul *Frații Karamazov* ne era expus cu neîntrecută grație de către părintele profesor Neagu Iliescu, căruia nu îi pot mulțumi îndeajuns pentru aceasta și pentru altele nenumărate.

De ce Dostoievski? Într-un prezent supra-saturat de nonvalori reciclate și îmbâcsit de leșurile resuscitate ale unor subiecte inutile, ar părea aproape de ocară să afirm că un scriitor din veacul al XIX-lea ar putea fi actual. Cu toate acestea, îndrăznesc să spun că Dostoievski se adresează postmodernului de astăzi, care riscă să ajungă „post-om”; dacă nu global, atunci cel puțin ortodoxului pândit de acest pericol.

Prezenta lucrare țintește să creioneze dimensiunea duhovnicească a gândirii dostoievskiene oglindită în romanele *Crimă și pedeapsă* și *Frații Karamazov*. În timpul documentării, am remarcat tendința aproape generală a specialiștilor de „a asocia” religiozitatea lui Dostoievski, fie unei personalități cu trăsături similare sau contrastante, fie unor direcții de

cercetare din alte domenii (filosofie, psihologie, critică literară, sociologie etc.). Berdiaev însuși, de neocolit, de altfel, în studiul „spiritualității” scriitorului, deși își exprimă dorința, la începutul cărții sale², de a nu-l include în zona psihologiei sau a criticii literare, sfârșește prin a-și subordona analiza sferei propriiei filosofii. De aceea, am socotit primordial recursul la texte (romanele, *Jurnalul de scriitor*, epistolele) ca unică modalitate de a decipta cu onestitate mesajul real al lui Dostoievski și de a nu-l subordona unor intenții prefabricate, nefăcând abstracție, desigur, de bibliografia de specialitate disponibilă.

Pentru Dostoievski, surprinderea păcatului și a înrâurilor pe care le generează în lume este cheia de înțelegere a incompatibilității structurale a omului cu răul și a destinației de a ajunge la comuniunea cu Hristos. În acest sens, în partea întâi a lucrării urmăresc să creionez schița unei antropologii creștine la Dostoievski și încerc să precizez problema răului, recurgând la Sfânta Scriptură și la perspectiva scriitorului. Aleg să analizez gestul metaniei în romanele mai sus menționate din punct de vedere teologic și contextual, pentru a sublinia unitatea gândirii dostoievskiene și nemăsurata bogăție interioară a omului. Abaterea morală nu este abstracțiune discursivă, ci o tragedie spirituală care se derulează într-un timp și spațiu bine definite, ca

---

² Cf. Nikolai BERDIAEV, *Filosofia lui Dostoievski*, traducere din limba rusă de Radu Părpăuță, Institutul European, Iași, 1992, p. 7.

rod al lipsei de vigilență și de pricepere cu care sufletul înfruntă sau evită asalturile ispitei. În partea a doua, relievez concretețea pe care Dostoievski o acordă culpei în descrierea dramei lui Raskolnikov, eroul din *Crimă și pedeapsă*. Caut să demonstrez că păcatul nu reprezintă un rezultat nefast la „loteria universului”, ceva scornit de un Dumnezeu absurd, ci un eveniment care aparține fenomenalului, cauzat de factori materiali, cognitivi, circumstanțiali ori duhovnicești, de contingente văzute sau nevăzute.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	9
INTRODUCERE	13

Partea I

Antropodiceea

1. DOSTOIEVSKI, LA RĂSPÂNTIE DE INIMI	19
2. OMUL, SUB SEMNUL METANIEI	35
A. Mila karamazoviană	43
B. Zosima	46
C. Nuntaș în Împărăție	56
D. Din Betania în Sennaia	64
3. RĂUL.....	73

Partea a II-a

Rătăcind prin Petersburg

1. CONTURURILE UNEI TRAGEDII	99
A. Spațialitate și duh	99
B. Căderea.....	105
C. Universul lui Raskolnikov.....	115
2. ESTETICA NAPOLEONISMULUI.....	125

3. ICONOCLASMUL LUI RASKOLNIKOV	135
4. HAZARDUL.....	143
5. ÎN CHILIA CĂMĂTĂRESEI.....	149
A. Mamona.....	149
B. Locuri și ispite	155
CONCLUZII	163
BIBLIOGRAFIE.....	169